

Stručni rad
UDK 327.82(497.5 Dubrovnik)(091)
321.728(497.5 Dubrovnik)(091)
Primljeno: 1. veljače 2009.

Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)

SVJETLAN BERKOVIĆ*

Sažetak

Vanjska politika i sposobnost diplomacije imale su presudnu ulogu za opstanak i razvitak Dubrovačke Republike tijekom više od četiri i pol stoljeća. U cijelom tom razdoblju Dubrovačka Republika posjeduje vanjskopolitički suverenitet koji se manifestira u njezinoj samostalnosti u odlučivanju o odnosima s drugim državama, uključujući i priznavanje drugih država, u samostalnosti u sklapanju međunarodnih ugovora, u samostalnosti u uspostavi i održavanju diplomatskih i konzularnih odnosa. Pravovremeno uočivši prednosti svoga geopolitičkog položaja i prihativši pomorsku orijentaciju, Dubrovčani su razvili brojne međunarodne političke i trgovinske odnose, kako sa zemljama u svojem kopnenom zaleđu tako i sa zemljama Mediterana, pa i šire. Takve geopolitičke i druge relevantne značajke Dubrovčani su znali mudro i vješto procjenjivati i koristiti u obrani svoje neovisnosti i suverenosti te gospodarskog razvitka, služeći se pritom gotovo isključivo diplomatskim sredstvima i diplomatskom vještinom. Dubrovačka vanjska politika temeljila se na načelu održanja neutralnosti u međunarodnim sukobima, kao i na isticanju svoga položaja kao posljednje kršćanske enklave u jugoistočnoj Europi. Kao mala zemlja bez vojne sile Dubrovnik se održao tražeći zaštitu moćnih država, poput Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, pape, španjolskog kralja i na kraju Turske. Usprkos priznavanju "vrhovne zaštite" prvo Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, a potom Turske, Dubrovačka Republika uspjela je uspostaviti i sačuvati tijekom stoljeća sve relevantne sastavnice državne suverenosti.

Ključne riječi: Dubrovačka Republika, vanjska politika, međunarodna suradnja, diplomatsko-konzularna služba

* *Svetlan Berković*, veleposlanik RH u Sloveniji, doktor je međunarodnog prava i dugogodišnji diplomat. Osnivač je Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih poslova RH, čiji je i stalni predavač. Njegova je posljednja knjiga *Diplomacija i diplomatska profesija* (2006).

I. Uvod

Dubrovačka Republika jedinstvena je pojava u europskoj povijesti i međunarodnim odnosima. Mala slobodarska južnohrvatska država održala se između moćnih susjednih sila više od četiri i pol stoljeća, ponajprije zahvaljujući svojoj uspješnoj vanjskoj politici i efikasnoj diplomaciji.

Dubrovačka Republika postojala je kao samostalna država od sredine XIV. stoljeća, kada stječe sve atribute državnosti i suverenosti, pa do početka XIX. stoljeća, dakle tijekom više od četiri i pol stoljeća. Njezini atributi državnosti vrlo su jasni: ima svoj državni teritorij i državne granice, vlastito stanovništvo koje nastanjuje taj teritorij, vlastiti pravni poredak i organizaciju državne vlasti, djeluje u skladu s tadašnjim normama u međunarodnim odnosima.

Osim unutarnjeg Dubrovačka Republika posjeduje i vanjskopolitički suverenitet koji se manifestira u njezinoj samostalnosti u odlučivanju o odnosima s drugim državama, uključujući i priznavanje drugih država, u samostalnosti u sklapanju međunarodnih ugovora, u samostalnosti u uspostavi i održavanju diplomatskih i konzularnih odnosa, uključujući i samostalnost u imenovanju i slanju svojih diplomatskih i konzularnih predstavnika i primanja stranih. Uslijed spomenutih i drugih relevantnih činjenica nesumnjivo je da je Dubrovačka Republika bila država koja je imala sva obilježja državne suverenosti i međunarodnopravnog subjektiviteta.

Pozicija središta na raskršću međunarodnih veza i dodira tadašnjih europskih sila, u kojem su druge zemlje mogle prikupljati važne političke i druge informacije, davali su Dubrovačkoj Republici poseban značaj u međunarodnim odnosima. Također, Dubrovačka Republika predstavljala je tijekom mnogih godina katoličku enklavu na turskom jugoistoku Europe, što joj je davalo dodatnu važnost i zaštitu Svete Stolice.

Takve geopolitičke i druge relevantne značajke Dubrovčani su znali mudro i vješto procjenjivati i koristiti u obrani svoje neovisnosti i suverenosti te gospodarskog razvitka, služeći se pritom gotovo isključivo diplomatskim sredstvima i diplomatskom vještinom. Pravovremeno uočivši prednosti svoga geopolitičkog položaja i prihvativši pomorsku orijentaciju, Dubrovčani su razvili brojne međunarodne političke i trgovinske odnose, kako sa zemljama u svojem kopnenom zaleđu tako i sa zemljama Mediterana, pa i šire.

Sve navedeno pridonijelo je ubrzanom gospodarskom, kulturnom i ukupnom razvitku Dubrovačke Republike. Dubrovačka postignuća u znanosti, književnosti, glazbi, medicini, arhitekturi, državnoj upravi i u mnogim drugim aspektima bila su iznimna, posebice s obzirom na mali broj stanovnika, problematičnu situaciju u susjedstvu i stalnu izloženost vanjskim opasnostima. Jedna od najvažnijih odrednica koje su omogućile takav sveobuhvatni razvitak Dubrovačke Republike bila je njezina diplomatsko-konzularna služba. Može se konstatirati da su vanjska politika i

sposobnost dubrovačke diplomacije imale presudnu ulogu za opstanak i razvitak Dubrovačke Republike. Neupitno je da je kulturna i diplomatsko-politička baština Dubrovačke Republike bila značajan čimbenik u procesu integracije hrvatske nacije, koji je uslijedio u XIX. i XX. stoljeću kao poveznica u naporima za uspostavljanje suvremene samostalne hrvatske države.

Dubrovnik je vrlo rano ustanovio službu za vođenje vanjske politike odnosno za prikupljanje vanjskopolitičkih informacija i zaštitu svojih trgovaca i trgovine.

Prvi pisani trag o dubrovačkoj diplomaciji nalazimo još u dubrovačkom Statutu iz 1272. godine.¹ U zaključku Malog vijeća od 20. veljače 1304. godine govori se o izboru diplomatskog predstavnika – *poklisara*,² kojega treba uputiti banu Mladenu (1302-1322) u Bosnu “za dobro i na korist trgovaca i čitavog grada Dubrovnika”. Zbornici propisa iz XIV. i XV. stoljeća, tzv. Zelena i Žuta knjiga sadrže brojna pravila o ustroju i organizaciji diplomatske i konzularne službe, koja pokazuju da je Dubrovnik u to doba, kada je to bila rijetkost u srednjovjekovnoj Europi, imao vlastitu diplomaciju s razrađenom organizacijom i propisima.

Stalna potreba za održavanjem dobrih političkih odnosa i veza s drugim relevantnim državama, ponajprije s Turskom, Španjolskom, papom i Austrijom, potreba za sagledavanjem namjera Venecije (Mletačke Republike) i Turske, za zaštitom interesa vlastite trgovine i plovidbe, a sve osobito nakon velikog potresa 6. travnja 1667. godine, kada gospodarska i politička opstojnost Dubrovnika dolazi u pitanje, uzrokovala je nužno jačanje dubrovačke diplomatske i konzularne službe, čiji je razvitak posebice primjetan tijekom XVIII. stoljeća, kada poprima sve suvremene značajke.

Iako se Venecija i neke druge talijanske države-gradovi po nekim tvrdnjama smatraju izvorom diplomacije, Dubrovnik u isto vrijeme ima organiziranu diplomatsku i konzularnu službu te razrađene propise o tim pitanjima, a o nekim pitanjima čak i prije Venecije.

Unatoč tim činjenicama, tako bogato argumentiranima u dokumentima povijesnih arhiva, dubrovačka diplomacija i njezino mjesto u europskoj diplomatskoj teoriji i praksi još su uvijek nedovoljno poznati široj javnosti.

II. Zemljopisne i gospodarske specifičnosti

Dubrovačka Republika nikada nije po broju stanovnika predstavljala neku snagu. Broj stanovnika ovisio je tijekom stoljeća o gospodarskom razvitku i drugim prilikama, te je varirao između 25.000 do blizu 90.000 stanovnika, a u samom gradu od

¹ U Statutu se u dvije glave između ostalog spominju i troškovi kurira, što nesumnjivo ukazuje na već tadašnju razrađenost diplomatskih pravila.

² Riječ “poklisar” najvjerojatnije potječe od grčke riječi “apocrisarios”, što je bio naziv za papine predstavnike na bizantskom dvoru do crkvenog raskola.

4.000 do 7.000. Prema službenim podacima, pred pad Republike taj je broj iznosio 31.245 stanovnika, od čega u samom gradu 4.175.

Dubrovačka Republika bila je izrazito katolička zemlja u kojoj je katolička vjera bila jedina službena. Međutim prema osobama drugih vjeroispovijesti bio je u Dubrovačkoj Republici prisutan visok stupanj tolerancije. Potpuna pripadnost Dubrovčana katolicizmu omogućila im je tijekom stoljeća naklonost i zaštitu pape, kao i mnogih europskih vladara.

Dubrovnik je tijekom stoljeća bio grad i država usmjerena na pomorstvo i trgovinu kao ishodišta svoga intenzivnoga gospodarskog i ukupnog razvitka. Bio je snažan gospodarski čimbenik na Balkanu i Mediteranu, s razvijenim trgovinskim vezama i pomorstvom koje je doseglo do Atlantika i Indijskog oceana, što je rezultiralo i uspostavom mnogih dubrovačkih konzularnih predstavništava u zemljama jugoistočne Europe i Mediterana.

Ne zna se točno kada su uspostavljeni prvi dubrovački konzularni predstavnici (konzuli),³ ali Dubrovnik ih već ima u XIII. stoljeću (Gregorius de Petragna u Brskovu, 1278-1282), dakle vrlo rano, primjerice prije Engleske. Također vrlo rano, već u XIV. stoljeću, Dubrovnik donosi napredne pravne propise o uređenju konzularne službe. Prvi dubrovački konzuli na Mediteranu uspostavljaju se krajem XIV. stoljeća u talijanskim lukama (prvo u Siracuzi 1390). Od sredine XVIII. stoljeća Dubrovačka Republika imala je oko 50 konzula i generalnih konzula, od čega 34 na Zapadu i 16 na Levantu, više nego primjerice Austrija, koja je u to doba imala 37 konzularnih predstavnika.

Dubrovački konzularni predstavnici služili su Senatu kao tijelo za veze sa stranim vlastima u inozemstvu radi zaštite interesa dubrovačkih trgovaca i plovidbe, kao izvor za dobivanje vanjskopolitičkih informacija, a za vrijeme odsutnosti diplomatskih predstavnika obavljali su i diplomatske dužnosti. Senat je konzulima povjeravao i dužnost da ga redovito izvješćuju o političkim novostima.

Jedan od čimbenika koji su omogućili snažan prosperitet dubrovačkoga gospodarstva bila je i neutralnost Dubrovačke Republike. Dubrovčani su na osnovi svoje neutralnosti obavljali mnoge trgovačke poslove za razne države, uključujući i poslove za države koje su međusobno ratovala, kao što je to bio slučaj u vrijeme ratova između Turske i europskih država. Tako su po papinu dopuštenju mogli trgovati s Turcima, osim robom koja bi Turcima mogla poslužiti u ratu, a također su istovremeno s dopuštenjem Porte mogli iz turskih područja izvoziti i onu robu čiji izvoz Turci inače nisu dopuštali.

³ U to doba konzularni predstavnici označavaju se kao konzuli, a tek je kasnije došlo do razlike u njihovu rangom odnosno konzularnom zvanju. Konzularni rangovi (konzularna zvanja) su sljedeći: generalni konzul, konzul, vice-konzul i konzularni agent, što je prihvaćeno i u suvremenoj konzularnoj službi.

III. Ustrojstvo političke vlasti

Dubrovačka Republika bila je aristokratska (patricijska) republika. Međutim usprkos dominaciji vlastele i feudalnog sustava Dubrovačka Republika nije nikada bila temeljena na autokratskom sustavu, karakterističnom za mnoge države toga doba. Sudbina države bila je zajednička odgovornost skupnog vodstva, a za nju su morali snositi obveze i odgovornost i svi podanici Dubrovačke Republike.

To pokazuje, između ostalog, način biranja kneza kao nominalno vrhovnog tijela vlasti, kao i opseg i sadržaj njegovih ovlasti jer je bio samo “prvi među jednakima” (“primus inter pares”). Također, to pokazuju i drugi elementi ustrojstva političkog sustava poput vrhovne uloge Senata kao kolektivnog tijela vlasti, načina glasovanja u vijećima, periodične izbornosti, ograničenosti uzastopnog biranja iste osobe na istu funkciju ili procedure izbora diplomatsko-konzularnih predstavnika.

Već u XI. stoljeću, kada je Dubrovnik bio pod Bizantom, izvori spominju narodnu skupštinu kao skup svih građana grada, koja je davala pristanak na zakone što ih je donosila vlastela. Uz nju je postojalo *Veliko vijeće* (“Consilium maius”) kao skup vlastele, koje je s vremenom preuzelo ovlasti od narodne skupštine. Sve do pojave Senata ili Vijeća umoljenih nadležnost je Velikog vijeća bila odlučujuća. U Veliko vijeće ulazili su svi punoljetni pripadnici vlastele (od 20 odnosno 18 godina), uz provjeru njihova vlasteoskog podrijetla i godina starosti te nakon prilaganja potvrde o školovanju i dobrom ponašanju. Najvažnija funkcija Velikog vijeća, koja je ostala sve do pada Republike, bila je izbor dubrovačkog kneza.

Senat ili *Vijeće umoljenih* (“Consilium rogatorum”) stoljećima je bio najvažnijim tijelom Republike. S vremenom postaje vladom Republike, što ostaje sve do njezina pada 1808. godine. Broj senatora je varirao, a nakon velikog potresa u Dubrovniku 1667. godine ustalio se na 45. Senatori, uglavnom po trojica, obavljali su glavne resorne poslove vlade.

Senat je gotovo potpuno donosio odluke o svim tekućim pitanjima vanjske i unutarnje politike. Senat je također birao sve diplomatske i konzularne predstavnike Republike, i to većinom glasova (kuglicama), te im uređivao i sva bitna pitanja poput ovlasti postupanja, načina djelovanja, visine plaće, broja pratnje i drugo. Senat je dakle vodio vanjsku politiku, upravljao dubrovačkom diplomatsko-konzularnom službom i nadzirao njezin rad. U Senatu se raspravljalo o svakom važnijem pitanju iz vanjske politike, čitala primljena prepiska, raspravljalo se o zauzimanju gledišta i sadržaju odgovora te se određivala strategija vlade i taktika njezinih diplomatskih i konzularnih predstavnika u inozemstvu.

Malo vijeće (“Consilium minus”) bilo je izvršno tijelo, najprije Velikog vijeća, a potom Senata, čije je odluke razrađivalo i provodilo. Ustvari je predstavljalo samo kanal kojim je u Senat stizala prepiska te je zajedno s Tajništvom obavljalo

tehnički i administrativni dio posla (sastavljanje nacрта uputa i njihovih dodataka, utvrđivanje šifre i slično).

Najmlađi član Malog vijeća neposredno je izvršavao utvrđene zaključke. On je obavljao pojedine dužnosti ministra vanjskih poslova odnosno bio je neka vrsta državnog tajnika, iako mu funkcije nisu bile precizno određene. Izvršavajući i provodeći pojedine zaključke, on je održavao veze sa stranim diplomatskim i konzularnim predstavnicima akreditiranim u Dubrovniku. Strani predstavnici upućivali su mu note i druga diplomatska pisma.

Formalno najviše tijelo zastupanja Republike prema inozemstvu bio je dubrovački *knez*. Kneza je biralo Veliko vijeće, i to u pravilu pred početak godine, apsolutnom većinom glasova. Izabran između senatora, predsjedao je državnim vijećima: Velikom vijeću, Senatu (Vijeću umoljenih) i Malom vijeću. On ih je sazivao i vodio sjednice. Prilikom glasovanja u vijećima knez je imao jedan glas, kao i ostali. Njegov položaj bio je "prvi među jednakima", a u slučaju njegove spriječenosti zamjenjivao ga je najstariji član Malog vijeća.

Primao je strane diplomatske i konzularne predstavnike akreditirane u Republici, koji su mu pred Malim vijećem, nakon prvog neslužbenog posjeta dvoru, predavali vjerodajnice. Trajanje kneževa mandata bilo je različito, a u XVIII. stoljeću mandat mu je trajao jedan mjesec. Dubrovački je knez bio politička figura, bez većih ovlasti, a glede vanjskih poslova imao je isključivo predstavničku i protokolarnu ulogu.

Dubrovačka Republika nije nikada imala osvajačke namjere, nije nikada vodila niti jedan osvajački rat, te i njezina vojska nije imala neku veću ulogu u dubrovačkim međunarodnim odnosima. Dubrovačka vojska bila je malobrojna (nekoliko stotina vojnika), a služila je isključivo za obranu Republike, održavanje unutarnjeg poretka i čuvanje granica.

IV. Vanjski poslovi Dubrovačke Republike

IV.1. Geopolitički položaj

Tijekom svoga postojanja Dubrovnik se nalazio u geopolitičkom središtu doticaja moćnih sila ondašnjeg vremena. Stalno je bio ugrožavan, ponajprije od Republike Venecije, te od pojedinih zemalja iz svoga kopnenog zaleđa. Kao mala država nije raspolagao značajnom vojskom ili nekim drugim utjecajnim sredstvima, te se kao nejak država morao za svoj opstanak i razvitak koristiti ponajprije diplomatskim sredstvima i umijećima, nastojeći održati mir i slogu sa svima.

Posebice se Dubrovnik našao u procjepu između Zapada i Istoka nakon dolaska Turaka na područje Balkanskog poluotoka. Vještom vanjskom politikom te stabilnim unutarnjim državnim ustrojstvom i razvijenim gospodarstvom, osobito

trgovinom i pomorstvom, balansirao je i taktizirao u svojim odnosima: prema Turskoj – kao “vjerni haračar”, koristeći povlastice i pogodnosti iz tog statusa, a istovremeno gradio dobre odnose i svoju poziciju prema europskim državama, tražeći ponajprije zaštitu pape u očuvanju svoje pozicije “isturene enklave kršćanstva” u okruženju turskog muslimanskog imperija.

Moćne države toga doba, poput Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, Turske, Španjolske, Papinske države i Napuljskog Kraljevstva, podržavale su opstojnost neutralne Dubrovačke Republike kao tampon-države između Istoka i Zapada. Čak i u situacijama međusobnih suprotnih interesa, pa i vojnih sukoba, moćne države toga doba podržavale su Dubrovačku Republiku, koristeći je ponajprije kao izvor informacija i kontakata, kao posrednika i trgovačkog prijevoznika, a Turci i kao zemlju putem koje se mogu opskrbljivati raznovrsnim zapadnim proizvodima.

Dubrovačka je država cijelo vrijeme svoga postojanja nastojala i uspijevala očuvati svoj neutralni položaj, izbjegavajući uspostavljati bilo kakve vojne saveze, zbog čega su druge države uglavnom i poštovalе njezinu neutralnost.

Geopolitički položaj Dubrovačke Republike omogućio je Dubrovčanima da vještom diplomacijom uspiju, usprkos formalnom priznavanju vrhovne vlasti najmoćnije sile u svojem susjedstvu, da se ta formalna strana vrhovna vlast ne transformira u stvarnu te da mudrim i vještım diplomatskim potezima sačuvaju neovisnost i suverenitet. Štoviše, temeljem svoga statusa ostvarili su mnoge političke i gospodarske povlastice koje su im omogućavale gospodarski i ukupni prosperitet.

IV.2. Načela vanjske politike

Dubrovačka vanjska politika ponajprije je imala funkciju očuvanja dubrovačke slobode i suverenosti, građenja dobrih odnosa sa svima te djelovanja u cilju zaštite i razvitka dubrovačke trgovine i pomorstva. Konstantu dubrovačke vanjske politike činilo je nastojanje za uspostavom i održavanjem dobrih odnosa sa svim relevantnim europskim državama tadašnjeg vremena, kao i s Turskom. Dubrovačka vanjska politika temeljila se na načelu održavanja neutralnosti Dubrovačke Republike u međunarodnim sukobima te na isticanju svoga položaja posljednje kršćanske enklave u jugoistočnoj Europi, koja treba dobiti, sukladno doktrini kršćanskog univerzalizma, poseban povlaštени tretman od kršćanskih zemalja.

Dubrovačka vanjska politika vođena je na načelu realnosti i miroljubivosti. Jedno od glavnih načela dubrovačke vanjske politike bilo je i izbjegavanje konflikata u međunarodnim odnosima, kao i nastojanje da se konflikti, ako ipak nastanu, rješavaju na miran i kompromisan način. Kod Dubrovčana je prevladavala svijest da se kao mala zemlja bez vojne sile ne mogu održati, te su stoga tražili zaštitu moćnih država, poput Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, pape kao vjerskog poglavara katoličkog svijeta, španjolskog kralja i na kraju Turske. Dubrovačka Republika plaćala

je za tu zaštitu razne naknade, međutim to joj je istovremeno donosilo ne samo sigurnost već i mnoge političke i trgovinske povlastice, pokazujući se vrlo efikasnim i ekonomičnim sredstvom u tadašnjim međunarodnim odnosima.

Usprkos priznavanju “vrhovne zaštite” prvo Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, a potom Turske, Dubrovačka Republika uspjela je uspostaviti i sačuvati tijekom stoljeća sve relevantne sastavnice samostalnosti i suverenosti. To je osobito došlo do izražaja u vrijeme turskih osvajanja, kada su nestale mnoge moćne srednjovjekovne države, poput Bizantskog Carstva, Bugarske, Srbije, Bosne i Ugarske. Dok je cijeli jugoistok Europe i velik dio Mediterana bio pod turskom vlašću, a ostala Europa strahovala od daljnjih turskih osvajanja, Dubrovčani su uspješno, zahvaljujući sposobnosti vođenja svoje vanjske politike, održavali političke i gospodarske odnose s otomanskim imperijem.

Mudrost i cjelovitost u analizama i procjenama vanjskopolitičkih odnosa, realističnost, pragmatičnost i oprez u donošenju odluka, svijest o vlastitim mogućnostima i potencijalima, inzistiranje na dobroj informiranosti, sve su to bile temeljne odrednice i načela dubrovačke vanjske politike.

Dubrovačka vlada i cijela njezina služba vanjskih poslova nastojale su u vanjskoj politici ostvariti ravnotežu između svojih interesa i mogućnosti realizacije tih interesa, stavljajući uvijek u fokus svoga djelovanja opstojnost i prosperitet Republike. Tu težnju za očuvanjem slobode i opstojnosti Dubrovačke Republike dobro ilustrira uklesani natpis nad vratima gradske utvrde Lovrijenac: “Non bene pro toto Libertas venditur auro” (“Nije dobro prodati slobodu za sve blago”).

Takvo vanjskopolitičko pozicioniranje omogućilo je Dubrovačkoj Republici izniman gospodarski, kulturni i ukupan razvitak te višestoljetni opstanak u kojem je nadživjela i svoju glavnu protivnicu i suparnicu – Republiku Veneciju.

IV.3. Odnosi s drugim državama

Dubrovačka Republika morala je, kao mala država s moćnim susjedima, stalno pratiti političku i ukupnu situaciju u svom okružju, a osobito održavati dobre odnose s moćnim državama u Europi i na Mediteranu. Njezina sloboda i neovisnost, kao i prosperitet, ovisili su o političkim i gospodarskim vezama s drugim državama.

Da bi ojačao svoju poziciju i zaštitio svoje političke i ekonomske interese, Dubrovnik je već kao komuna, a kasnije i kao republika, plaćao u određenim povijesnim razdobljima razne naknade (danak, tribut, harač) pojedinim drugim državama: tribut ugarsko-hrvatskim kraljevima, harač Turcima, posebnu naknadu Veneciji za slobodnu plovidbu Jadranskim morem, ptice za lov Napuljskom Kraljevstvu i slično. Takva plaćanja i slični ustupci bili su sastavni dio njegove vanjske politike, koja mu je omogućavala vrhovnu zaštitu moćnih zemalja svoga doba (Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, Turske), slobodu trgovanja i plovidbe, korištenje određenog

zemljišta i dobivanje drugih povlastica. Međutim te naknade i ustupci nisu nikada doveli u pitanje samostalnost, neovisnost i neutralnost dubrovačke države.

Upravo činjenica da je Dubrovačka Republika bila neovisna i međunarodno-pravno priznata država omogućila joj je da uspostavlja i održava međunarodne političke, gospodarske i druge odnose s mnogim državama te da istovremeno uspješno razvija svoju trgovinu i pomorstvo od Atlantskog do Indijskog oceana, a posebice po cijelom Mediteranu. U tom kontekstu Dubrovačka Republika imala je osobito dobre odnose i bliske političke veze s Papinskom državom, Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom, Španjolskom, Napuljskim Kraljevstvom i Genovom te – uz određene izuzetke u pojedinim razdobljima, s Turskom, Austrijom i Francuskom.

a) Susjedne zemlje

Dubrovnik je nastojao održavati dobre odnose sa svim susjednim državama koje su postojale u njegovu kopnenom zaleđu, poput Bosne, Zahumlja, Raške i drugih. Posebno su intenzivni bili odnosi Dubrovačke Republike sa srednjovjekovnom Bosnom i Hercegovinom. Kada te zemlje potpadaju pod tursku vlast, Dubrovčani i dalje trguju po tim područjima, značajno doprinoseći njihovom gospodarskom i kulturnom razvitku. Brojne su trgovačke veze, kao i kolonije dubrovačkih trgovaca u tim zemljama (“Sklavonija”), gdje Dubrovčani uspostavljaju i svoje prve konzularne predstavnike.

Međutim usprkos svojoj miroljubivoj politici Dubrovnik je više puta bio izložen napadima pojedinih svojih susjeda. Još dok je bio pod mletačkom vlašću, morao se braniti od osvajačkih napada srpskih vladara Nemanjića, zatim od vladara i moćnika iz Bosne i okolnih zemalja, a učestalo je bio izložen napadima pljačkaša i lokalnih moćnika iz istočne Hercegovine i Crne Gore.⁴ Kako bi se osigurali od ugrožavanja svoga teritorija, a istovremeno dobili slobodu trgovanja po tim zemljama, Dubrovčani su njihovim vladarima plaćali određene naknade. Kako se formirao državni teritorij Dubrovačke Republike, a susjedne zemlje potpadale pod tursku vlast, tako su postupno prestale i sve spomenute dubrovačke obveze prema susjednim vladarima.

b) Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo

Nakon mirovnog sporazuma u Zadru 1358. godine Dubrovnik se oslobađa vlasti Venecije i ulazi u sastav Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Međutim zahvaljujući vještini dubrovačke diplomacije nije došlo do stvarne uspostave ugarske vlasti nad Dubrovnikom. Naime Dubrovčani su uspjeli ishoditi kod kralja Ludovika I. ugo-

⁴ Napadi na dubrovačko područje obilježili su i suvremeni Dubrovnik jer je tijekom 1991. i 1992. godine, nakon uspostave Republike Hrvatske, bio izložen razornoj srpsko-crnogorskoj agresiji.

vor, koji je sklopljen u Višegradu te iste 1358. godine, o posebnom statusu svoga grada, koji Dubrovniku *de facto* osigurava sve relevantne atribute samostalne države.

Jedina bitna obveza Dubrovčana bila je da ugarsko-hrvatskom kralju plaćaju godišnji danak, koji im je osiguravao ugarsku zaštitu i slobodu trgovanja po Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, a istovremeno im omogućavao slobodu i samostalnost u unutarnjim i vanjskim odnosima. Obveza plaćanja godišnjeg danka prestala je 1526. godine, kada su Turci na Mohačkom polju porazili ugarsko-hrvatsku vojsku, a tada je prestala i vrhovna zaštita Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva prema Dubrovačkoj Republici.

Razdoblje vrhovne zaštite ugarsko-hrvatskih kraljeva i njegovo povezivanje s Hrvatskom i Ugarskom omogućilo je Dubrovniku snažan gospodarski, kulturni i ukupni razvitak, kao i ostvarenje političke samostalnosti.

c) Austrija

Nakon poraza ugarsko-hrvatske vojske u bitci protiv Turaka na Mohačkom polju 1526. godine na prijestolje Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva dolaze Habsburgovci, čime Austrija formalno preuzima i ulogu vrhovnog zaštitnika Dubrovačke Republike.

Turska osvajanja potpuno mijenjaju odnos snaga. Turska postaje glavna sila i vladar cijelog područja jugoistoka Europe, preuzimajući i ulogu vrhovnog zaštitnika Dubrovačke Republike. Međutim veze Dubrovnika s Austrijom, a posebice s hrvatskim krajevima, ostaju i dalje vrlo intenzivne.

Pad moći Turske i njezino povlačenje s područja jugoistočne Europe doveli su do stvaranja novih odnosa. Dubrovačko-austrijske veze intenziviraju se nakon poraza Turaka pod Bečom 1683. godine, poslije čega se dubrovačka diplomacija sve više usmjerava prema Austriji.

Nakon pada Republike Venecije 1797. godine Austrija je zagospodarila bivšim posjedima Venecije na hrvatskoj obali Jadrana, uključujući i Boku kotorsku. Austrijskim dolaskom na granice Dubrovačke Republike stvara se nova situacija u dubrovačko-austrijskim odnosima. Austrija se sve više upleće u unutarnja pitanja Dubrovačke Republike, a istovremeno ne poduzima značajnije akcije za opstanak Dubrovačke Republike pred francuskim prijetnjama. Štoviše, nakon poraza Napoleona Austrija je direktno spriječila ponovnu uspostavu Dubrovačke Republike, pripojivši nakon Bečkog kongresa dubrovački državni teritorij, koji je kasnije uključila u sastav austrijskog dijela Austro-Ugarske Monarhije.

d) Sveta Stolica

Sveta Stolica bila je glavni moralni oslonac Dubrovačke Republike, pružajući joj stalnu podršku i zaštitu, što je imalo iznimnu važnost za dubrovačku opstojnost. Tome je svakako pridonijela činjenica da je Dubrovačka Republika bila najisturenija katolička država, najprije prema pravoslavnom Istoku te potom, nakon turskih osvajanja, prema islamskom svijetu. Iako su rimski pape bili inicijatori mnogih ratova kršćanskih zemalja za oslobođenje od Turaka, Sveta Stolica konstantno je prihvaćala i podržavala neutralnost Dubrovačke Republike u tim ratovima.

Štoviše, iako su papa i kršćanski vladari zabranjivali trgovanje s Turcima, Dubrovčani su dobili i tu povlasticu. Naime na koncilu u Baselu 1433. godine Dubrovnik je ishodio, uz pomoć ugarsko-hrvatskog kralja i dubrovačkog dominikanca Ivana Stojkovića, papino dopuštenje za slobodno trgovanje s islamskim zemljama odnosno s turskim "nevjernicima".⁵

Istovremeno je Dubrovačka Republika bila važna Svetoj Stolici kao baza katoličkim misionarima u njihovu djelovanju među katolicima u zemljama pod turskom vlašću, u koje su dubrovački predstavnici i trgovci mogli slobodno putovati, te također i kao središte za prikupljanje raznih relevantnih informacija o situaciji na području turskog imperija.

e) Španjolska

Dubrovčani su na razne načine bili povezani sa španjolskom krunom, posebice tijekom XVI. stoljeća, kada je habsburška Španjolska bila vodeća svjetska sila. U katoličkoj Europi, pa tako i u Dubrovniku, Španjolska se tada doživljava kao jedina sila koja može zaustaviti turska osvajanja te prekinuti vjerske ratove u Europi.

S druge strane, Španjolska nije bila bliski susjed Dubrovniku i kao takva nije, poput Venecije, predstavljala opasnost za dubrovačku državu, štoviše, zaštitom Španjolske suzbijeni su razni pokušaji Venecije da ugrozi Dubrovačku Republiku. Također, španjolska kruna vladala je i Napuljskim Kraljevstvom, što je imalo dodatni značaj za Dubrovačku Republiku.

Španjolska je, kao mediteranska zemlja, davala velik značaj događajima na Mediteranu, osobito kao području razgraničenja između kršćanskog i islamskog svijeta. U tom kontekstu Dubrovačka Republika bila je, kao jedina katolička zemlja u istočnom Mediteranu, važan čimbenik za španjolsku politiku. Neutralnost Dubrovačke Republike, njezina konzularna mreža i razvijene pomorske i trgovačke veze po istočnom Mediteranu predstavljale su za španjolsku politiku prvorazredan izvor informacija kao osnove za kreiranje i provođenje njezine politike prema Turskoj.

⁵ Crkveni sabor u Baselu 1433. godine odobrio je Dubrovčanima "Privilegium navigationis ad partes Orientis", tj. ekskluzivno pravo trgovine sa zemljama pod vlašću islamskih vladara.

Od kraja XVII. stoljeća, kako slabi španjolska moć, osobito na Mediteranu, dolazi i do slabljenja veza Dubrovačke Republike sa Španjolskom, a sve više jača utjecaj velikih španjolskih suparnica Austrije i Francuske.

f) Napuljsko Kraljevstvo

Napuljsko Kraljevstvo dugo je bilo pod dominacijom španjolskih kraljeva. Španjolsku su Dubrovčani smatrali svojom zaštitnicom, a time i Napuljsko Kraljevstvo.

Napuljsko Kraljevstvo bilo je i gospodarski važno za Dubrovačku Republiku, posebice jer je Dubrovačka Republika držala u napuljskim bankama znatne iznose novčanih sredstava, a i pretežito se u Napulju opskrbljivala živežnim namirnicama.

Nakon velikog potresa u Dubrovniku 1667. godine Dubrovačka Republika našla se u vrlo teškom položaju. Oslabljenoj velikim razaranjima grada, stradanjima stanovništva i krizom u gospodarstvu, zaprijetila joj je i vanjska opasnost od osvajačkih namjera Venecije i Turske. Da bi spriječila upad Turaka u grad, dubrovačka vlada zatražila je početkom 1668. godine od Španjolske, koja je tada vladala i Napuljskim Kraljevstvom, da joj uputi visokog vojnog časnika koji je sposoban organizirati obranu Dubrovnika. Taj vojni časnik imao je položaj vojnog zapovjednika i nadzornika obrane Dubrovnika, a nazivao se “guverner oružja”.

g) Venecija

Republika Venecija (Mletačka Republika), kao moćna pomorska sila, stoljećima je pokušavala osvojiti ili barem oslabiti Dubrovačku Republiku, čime bi eliminirala svoju glavnu trgovinsku i pomorsku suparnicu na Jadranu i Mediteranu, a s druge bi strane, nakon što je zagospodarila velikim dijelom Dalmacije, uključanjem dubrovačkog teritorija zaokružila svoje posjede na području istočnog Jadrana. Međutim bojeći se vrhovnih zaštitnika Dubrovačke Republike, ponajprije Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i potom Turske, nikada se nije usudila poduzeti vojnu akciju protiv Dubrovnika. Ipak, to je nije sprečavalo da poduzima mnoge druge akcije s ciljem slabljenja ili čak eliminiranja Dubrovačke Republike, obrazlažući to raznim razlozima (da Dubrovnik ne bi zaposjeli Turci, zbog “zaštite” od gusara, kuge i slično).

Veneciji je dubrovačka konkurencija posebice smetala od XV. stoljeća, kada i Venecija i Dubrovnik velik dio svojih prihoda ostvaruju u trgovini s Turskom. Venecija nije htjela da Turci od Dubrovčana saznaju za njezine političke i vojne namjere prema Turskoj, a također nije željela da njezini kontakti s Turcima budu poznati kršćanskim vladarima. Sličan strah imali su i Dubrovčani od Venecije, zbog čega je dubrovački Senat stalno upozoravao svoje diplomatsko-konzularne predstavnike da postupaju oprezno kako Venecija ne bi saznala relevantne informacije o dubrovačkim odnosima s Turcima.

Brojni su primjeri neprijateljskih namjera Venecije prema Dubrovačkoj Republici.

Za vrijeme I. Svete lige, kada su papa, Španjolci i Venecija sklopili 1538. godine savez protiv Turske, kao i za vrijeme II. Svete lige (1571-1573), Venecija je taj savez nastojala iskoristiti ne samo protiv Turske nego i protiv Dubrovačke Republike. Međutim dubrovačka diplomacija uspjela je spriječiti pokušaje Venecije da osvoji Dubrovnik ili barem da uništi dubrovačku trgovinu. Slična situacija ponovila se i tijekom rata Svete lige protiv Turske od 1684. do 1699. godine

Početak XVII. stoljeća Venecija je okupirala dubrovački otok Lastovo. Dubrovačka Republika obratila se Turskoj kao svojoj "vrhovnoj zaštitnici". Ne želeći sukob s Turskom, Venecija je u drugoj polovici 1606. godine vratila Lastovo Dubrovačkoj Republici, što je bio ponižavajući događaj za Veneciju, a velik uspjeh dubrovačke diplomacije.

Također, Dubrovačka je Republika diplomatskim akcijama uspješno otklonila osvajačke namjere Venecije na mirovnoj konferenciji u Srijemskim Karlovcima 1699. godine, a potom, nakon novog mletačko-turskog rata (1714-1718), na mirovnoj konferenciji u Požarevcu 1718. godine. Na tim konferencijama potvrđeno je da turski teritoriji – tj. uski turski izlazi na Jadransko more – na sjeveru kod Kleka i na jugu kod Sutorine, uz granicu s Dubrovačkom Republikom, koje su Dubrovčani ustupili Turskoj, ostaju kao tampon-zona između dubrovačkog državnog teritorija i posjeda Venecije u Dalmaciji.

Osim osvajačkih namjera Venecija je i na razne druge načine nastojala oslabiti Dubrovačku Republiku. Kontinuirano je nametala razne mjere koje su otežavale dubrovačku pomorsku trgovinu, poput naplate dodatnih pristojbi, uvođenjem karantene za Dubrovčane bez opravdanih razloga i drugim otegotnim postupcima. Dubrovčani su i Veneciji plaćali određenu novčanu naknadu, i to za slobodnu plovidbu Jadranskim morem, nad kojim je Venecija uspostavila svoju dominaciju tretirajući ga kao "Mletački zaljev". Prestankom postojanja Republike Venecije prestala je i ta dubrovačka obveza.

Iako Dubrovačka Republika Veneciji nije mogla konkurirati vojnički, već samo svojom vještom i miroljubivom diplomacijom, ipak su stoljetni napori Venecije da ugrozi i osvoji Dubrovnik bili neuspješni. Štoviše, Dubrovačka Republika nadživjela je Republiku Veneciju, koja je ukinuta 1797. godine.

h) Turska

Dubrovčani su pravovremeno shvatili značaj turske sile i turskih osvajanja na Balkanu, te su vrlo rano uspostavili dobre odnose s Turcima. Još u vrijeme kada je Turska bila daleko od dubrovačkih granica, Dubrovčani su sklopili trgovinske sporazume, prvo sa sultanom Orhanom (1326-1359) i potom 1397. godine sa sultanom Bajazitom I.

Za slobodu trgovanja na turskom području Dubrovčani su od 1442. godine plaćali sultanu godišnji harač (tribut, danak). Visina harača se mijenjala, a od 1481. godine utvrdila se u iznosu od 12.500 dukata godišnje. Slabljenjem turske moći, a poslije mira u Srijemskim Karlovcima, Dubrovčani uspijevaju smanjiti svoju obvezu plaćanja harača Turcima svake treće godine.

U odnosima s Turcima bilo je puno problema i opasnih situacija, ali ih je dubrovačka diplomacija uspješno rješavala. Iako su Turci doživljavali Dubrovačku Republiku kao svoju vazalnu državu, Dubrovčani su stalno naglašavali da su samo "vjerni haračari" Osmanskog Carstva, a ne njegovi podanici.

Važno je istaknuti da su Dubrovčani plaćanjem harača ostvarili velike političke i ekonomske pogodnosti. Dobivanjem vrhovne zaštite Turske Dubrovčani su ostvarili očuvanje svoje slobode, neovisnosti i suverenosti, čak i u odnosu na snažnog neprijatelja kakav je bila Venecija. Dobivanjem slobode trgovanja, kako na cijelom teritoriju velikog turskog imperija tako i s drugim zemljama, čak i s onima koje su s Turskom bile u ratu, Dubrovčani su ostvarili velik gospodarski napredak, postavši posrednikom između Istoka i Zapada.

i) Francuska

Odnosi Dubrovnika i Francuske postoje još u XIV. stoljeću, kada Francuzi, nakon Talijana, predstavljaju najbrojniju skupinu stranaca u Dubrovniku. Tijekom narednih stoljeća postoje razvijene trgovačke i političke veze između Francuske i Dubrovačke Republike, kao i međusobno kontinuirano slanje diplomatskih i konzularnih predstavnika.

Odnosi s Francuskom jačaju dolaskom kralja Luja XVI. na francusko prijestolje 1774. godine. Tada u Parizu djeluje slavni dubrovački znanstvenik Ruđer Bošković, na čiji prijedlog Dubrovačka Republika imenuje svog prvog stalnog diplomatskog predstavnika u Francuskoj, a također uz Boškovićevu pomoć sklapa s Francuskom trgovački ugovor 1776. godine.

Međutim jačanje Napoleona, a osobito francusko ukinuće Republike Venecije 1797. godine, doveli su Dubrovačku Republiku u podređen položaj prema Francuskoj.

Nakon Napoleonove pobjede kod Austerlitz 2. prosinca 1805. godine i francusko-austrijskog mirovnog sporazuma u Požunu (Bratislavi) Austrija je morala prepustiti Francuskoj sve nekadašnje posjede Venecije na istočnoj obali Jadrana, uključujući i Boku kotorsku, što je sve imalo vrlo negativne posljedice za Dubrovačku Republiku. Naime francuska vojska ulazi u Dubrovnik 25. svibnja 1806. godine u "prolazu" do Boke kotorske, te iako su svoj boravak u Dubrovniku naznačili samo kao "privremen", Francuzi ostaju u gradu, a 31. siječnja 1808. godine obznajuju i odluku o ukidanju Dubrovačke Republike.

i) Rusija

Dubrovačka Republika nastojala je održavati dobre odnose sa svim za nju relevantnim zemljama, a osobito s velikim silama svoga doba, pa tako i s Rusijom.

Rusija 1788. godine imenuje u Dubrovniku svog prvog konzula. Štoviše, početkom XIX. stoljeća pojačala se dubrovačka pomorska trgovina s ruskim lukama na Crnom moru, zbog čega je Dubrovačka Republika 1804. godine osnovala svoj konzulat u Odesi. Da su odnosi s Rusijom bili važni, pokazuje i nastojanje Dubrovačke Republike krajem XVIII. i početkom XIX. stoljeća da uspostavi svoje stalno diplomatsko predstavništvo u Petrogradu.

Ipak, ruski interesi i utjecaj na području Jadrana i Balkana imali su negativne posljedice za Dubrovačku Republiku, osobito početkom XIX. stoljeća, kada ruske i crnogorske snage zauzimaju Boku kotorsku i potom napadaju dubrovačko područje. Napoleon tada odlučuje eliminirati rusku nazočnost na području Boke kotorske. Kao što je spomenuto, Napoleonova vojska – na putu u Boku kotorsku – ulazi u Dubrovnik i potom 1808. godine ukida Dubrovačku Republiku.

j) Sjedinjene Američke Države

Jedno od značajnih pitanja koje se postavilo pred dubrovačku diplomaciju bilo je pitanje odnosa prema Sjedinjenim Američkim Državama.

Dubrovačka vlada prikupljala je informacije o politici europskih država prema borbi za neovisnost britanskih kolonija u Sjevernoj Americi kako bi na odgovarajući način utvrdila svoje pozicije u vezi s tim sukobom. Iako je dubrovačka diplomacija simpatizirala američku borbu za neovisnost, a dubrovački su pomorci i trgovci uspostavili i održavali veze s američkom stranom, pitanje priznanja SAD-a bilo je za Dubrovačku Republiku vrlo osjetljivo, ponajprije zbog mogućih reakcija pomorske velesile Velike Britanije te Francuske, koja je podržavala SAD.

Dubrovačku Republiku predstavljao je tada u Francuskoj Francesco Favi, iskusni diplomat, koji je ubrzo nakon dolaska u Pariz shvatio važnost SAD-a kao buduće svjetske sile i “najbogatije zemlje na svijetu”, o čemu je izvještavao dubrovački Senat. Na ponovljene Favijeve prijedloge, u kojima između ostalog predlaže da Dubrovačka Republika međunarodnopravno prizna SAD, dubrovački Senat konačno 1783. godine odobrava Faviju stupanje u kontakt s predstavnikom SAD-a u Francuskoj Benjaminom Franklinom.

Favijeve aktivnosti i kontakti s američkim službenim izaslanicima stvorili su početkom srpnja 1783. godine takvu situaciju osnovom koje bi se moglo argumentirati kako je Dubrovačka Republika tada “de facto” priznala SAD kao neovisnu državu, i to među prvima u svijetu. Međutim to priznanje nije bilo i “de jure”, a niti su potom uspostavljeni službeni diplomatski odnosi između dvije zemlje.

Dubrovnik je održavao veze i s drugim zemljama, a kao “vrata Istoka” bio je mjesto u koje su dolazili mnogi strani vladari i uglednici, najčešće na svom putu prema istočnom Mediteranu i Svetoj Zemlji.

V. Zaključak

S obzirom na to da je Dubrovačka Republika bila teritorijalno mala država, s malom populacijom i bez značajnijih vojnih potencijala, a nalazila se u okruženju velikih sila, svoj opstanak i prosperitet temeljila je na vještom prosuđivanju i vođenju vanjske politike te na suptilnosti i sposobnosti svoje diplomatske i konzularne službe.

Dubrovnik je već u XIII. stoljeću imao razvijenu diplomatsko-konzularnu službu i čitavo je vrijeme u tome bio ravan Veneciji i drugim državama. Dubrovačka diplomacija, kao jedan od najvažnijih čimbenika opstojnosti i prosperiteta Dubrovačke Republike, ulazi u red najrazvijenijih u tadašnje doba, a osobito je dubrovačka konzularna služba dala velik doprinos ne samo razvitku instituta počasnih konzularnih predstavnika već i razvitku europske konzularne službe općenito.

Kod dubrovačkih diplomata, ali i drugih dubrovačkih podanika, prevladavala je svijest i odgovornost o potrebi očuvanja svoje države, i to bez obzira na osobne žrtve, što su mnogi i dokazali trpeći u turskim tamnicama ili na drugi način, ne prihvaćajući ucjene na štetu svoje domovine. Njihova požrtvovnost i diplomatska vještina kao “umijeće mogućeg” posebno se dokazala u teškim vremenima i mnogim opasnostima koje su učestalo prijetile Dubrovačkoj Republici, sačuvavši kroz više stoljeća tu državu kao jedinu slobodnu zemlju u jugoistočnoj Europi.

Dubrovačka vlada i diplomatsko-konzularna služba morale su raspolagati pouzdanim informacijama, realistično analizirati i zaključivati relevantne događaje i podatke, poznavati okolnosti i sklonosti drugih aktera, odabirati kvalitetne i pouzdane diplomatske i konzularne predstavnike te primjenjivati sve raspoložive odgovarajuće načine diplomatskog djelovanja. Dubrovačka diplomacija također je aktivno djelovala na zaštitu interesa i pružanju potpore dubrovačkoj trgovini i plovidbi kao važnim sastavnicama opstanka i prosperiteta Dubrovačke Republike.

U dopisivanju sa svojim diplomatskim predstavnicima u inozemstvu Senat je isticao potrebu da bude dobro obaviješten. Osim redovitih političkih izvještaja poklisara i emisara Senatu su izvještaje slali i konzularni predstavnici, razni pouzdanici u inozemstvu, dubrovački trgovci u Turskoj i Italiji, ugledni sunarodnjaci, strani pouzdanici i drugi.

Dubrovačka vlada služila se i drugim sredstvima u prikupljanju i davanju informacija. Tako je primjerice Dubrovnik slao Rimskoj kuriji političke izvještaje o prilikama u Turskoj, o vojnim pripremama Turaka, o kretanju vojske, naoružanju i slično, što je često bilo od velike važnosti za Zapad. Međutim kao veliki realist u politici Dubrovnik nije štedio ni Zapad, te je kao “vjerni haračar” znao istodobno

izvještavati Turke o relevantnim događajima na Zapadu, ali ipak vodeći računa o tome da im se ne odaju strateške tajne koje bi mogle prouzročiti veliku štetu kršćanskom svijetu.

Miroljubivost, dobra suradnja sa susjedima i svima drugima, neutralnost u međunarodnim sukobima, pregovori i nalaženje saveznika na raznim stranama, razvitak trgovinskih odnosa, požrtvovnost svakog njezina podanika i stavljanje državnih interesa ispred pojedinačnih bila su načela dubrovačke vanjske politike i njezine diplomacije, koja su omogućila višestoljetni opstanak Dubrovačke Republike, i to na način da se od sredine XV. stoljeća nije borilo pod dubrovačkim zidinama niti je do 1806. godine neprijateljska vojska ušla u grad.

LITERATURA

- Andrassy, Juraj, 1971: *Priznanje novih država i vlada u praksi dubrovačke diplomacije*, Zagreb.
- Berković, Svjetlan, 2006: *Diplomacija i diplomatska profesija*, Zagreb.
- Cvjetković, Božo, 1923: *Dubrovačka diplomacija*, Dubrovnik.
- Foretić, Vinko, 1980: *Povijest Dubrovnika do 1808*, Zagreb.
- Harris, Robin, 2006: *Dubrovnik, a History*, London.
- Ibler, Vladimir, 1960: *Diplomatska historija*, Zagreb.
- Krizman, Bogdan, 1951: *O dubrovačkoj diplomaciji*, Zagreb.
- Krizman, Bogdan, 1951a: *Dubrovački propisi o konzulima*, Zagreb.
- Krizman, Bogdan, 1952: *Što je diplomacija*, Zagreb.
- Krizman, Bogdan, 1957: *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*, Zagreb.
- Macan, Trpimir, 2003: *Povijest hrvatskog naroda*, Zagreb.
- Miović, Vesna, 2003: *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, Dubrovnik.
- Mitić, Ilija, 1973: *Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika*, Dubrovnik.
- Mitić, Ilija, 1983: *Doprinos Dubrovačke Republike razvoju instituta počasnih konzula na Mediteranu*, Dubrovnik.
- Mitić, Ilija, 2004: *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, Zagreb.
- Stulli, Bernard, 1989: *Povijest Dubrovačke Republike*, Dubrovnik – Zagreb.
- Zbornik Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske: *Diplomacija Dubrovačke Republike*, skupina autora – radovi s međunarodnog simpozija, Zagreb 1997. (izdanje na engleskom jeziku: "Diplomacy of the Republic of Dubrovnik", Zagreb 1998).

Zbornik Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske: *Hrvatska srednjovjekovna diplomacija*, skupina autora – radovi sa simpozija, Zagreb 1997.

Svjetlan Berković

FOREIGN POLICY OF THE DUBROVNIK REPUBLIC
(EXAMPLE OF INTERNATIONAL COOPERATION
AND DIPLOMATIC SKILL)

Summary

Foreign policy and diplomatic skills played a key role in the survival and development of the Dubrovnik Republic for more than four and a half centuries. Throughout the period, the Dubrovnik Republic had foreign-policy sovereignty, which was manifest in the fact that it autonomously decided upon its relations with other states (including recognition of other states), signed international contracts, and established and maintained diplomatic and consular relations. Through timely awareness of the advantages of their geopolitical position and through their orientation towards the sea, the people of Dubrovnik entered into numerous international political and trade relations, both with countries in their continental background and with countries throughout, and beyond, the Mediterranean. They were able to assess and utilize such geopolitical and other relevant characteristics wisely and skilfully in the defence of their independence, sovereignty and economic growth, resorting almost exclusively to diplomatic means and diplomatic skill. The Dubrovnik foreign policy was based on the principle of remaining neutral in international conflicts and of stressing its position of the last Christian enclave in south-eastern Europe. As a small country with no military force, Dubrovnik managed to survive by seeking protection of powerful states, such as the Ugric-Croatian Kingdom, the Pope, the Spanish King and, finally, Turkey. In spite of the fact that first the Ugric-Croatian Kingdom, and then Turkey, provided it with "supreme protection", the Dubrovnik Republic succeeded in establishing and preserving for centuries all relevant components of state sovereignty.

Keywords: Dubrovnik Republic, foreign policy, international cooperation, diplomatic-consular activity